

ASANSÖR DENETİMİNİN DÜNÜ ve BUGÜNÜ

Bariş Aydın
EMO İzmir Şube Müdürü

Asansör yıllık kontrolleri elektrik ve makina mühendisliğinin ortak alanı olmasına rağmen bu alanda çalışan toplam 622 kişinin çok az bir kısmının elektrik mühendisi olduğu tespit edilmiştir. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yayımlanan kontrol formu incelendiğinde kriterlerin yarısına yakınının elektrik mühendisliği uzmanlık alanına girmesine rağmen elektrik mühendisi olmaksızın yapılan denetimlerin güvenilirliği konusunda şüphe duyulmalıdır.

Ülkemizde asansörler ile ilgili ilk genel mevzuat, 12 Mayıs 1989 tarih ve 20163 sayılı Resmi Gazete’de “Asansör Yönetmeliği” adı altında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Böylelikle asansör alanındaki firmaları, proje üretmeleri, mühendislik faaliyetleri, asansörün tesisi, bakımı, denetimi, belgelendirmesine ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir.

1989 tarihli ilk yayımlanan yönetmelikte yer alan ve bundan sonraki tüm diğer asansör yönetmeliklerinde de aynı şekilde asansör denetimleri mutlaka yer almış ve zorunlu olarak uygulanması istenmiştir.

Asansör denetimlerinin temel amacı yönetmeliğe göre; kullanıcıların can ve mal güvenliğinin tam olarak sağlanması amacı ile gerek kullanım hatalarından, gerekse harici müdahalelerden meydana gelebilecek tehlikelerin önlenmesi için asansörlerin yılda en az bir kere elektrik mühendisleri tarafından denetlenmesi olarak belirlenmiştir.

Odamız da bu kapsamda 1990’lı yılların başından itibaren ilk önce İzmir’de, sonrasında ise diğer illerde de olmak üzere yönetmelik gereğince ilgili belediyeler ile protokoller yapılarak asansörlerin denetlenmesi işlemlerini gerçekleştirmeye başlamıştır.

Denetimlerin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi ve nitelikli bir denetim sisteminin oluşturulması amacıyla Elektrik Mühendisleri Odası İzmir Şubesi ve Makina Mühendisleri Odası İzmir Şubesi tarafından bir koordinasyon merkezi oluşturulmuştur. Ayrıca her iki şubenin asansör komisyonları ortak çalışmalar yürüterek Türk Standardları Enstitüsü (TSE) tarafından yayımlanmış olan TS 863, TS 1108 ve TS 10922 standartları incelenerek 85 maddeden oluşan ve kuyu dibinden makina dairesine kadar asansörün tüm teknik noktalarının denetlenmesini içeren “Asansör Denetim Föyü” oluşturulmuştur. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından denetlemeye ilişkin herhangi bir kriter oluşturulmamış olması nedeniyle Odamız tarafından hazırlanan kontrol formu uzun yıllar kullanılmış, 2003 yılından itibaren 120 maddeye ulaşmıştır. Hali hazırda Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından Resmi Gazete’de yayımlanarak ulusal mevzuata kazandırılan denetim formunun temeli de Odamızın bu çalışması olmuştur.

1990’lı yıllardan itibaren neo-liberal politikalar ile özel sektör ön plana çıkarılırken, ranta dayalı politikalar çerçevesinde

yapılaşmanın önü de hızlı bir şekilde açılmıştır. Yapılaşma sürecindeki hızlı artış, asansörleri de ihtiyari olmaktan çıkarmış; önemli bir ihtiyaç haline getirmiştir. Yapı sürecinde dünyadaki teknolojik ilerlemelerle beraber asansör sektöründeki teknolojik gelişmeler de aynı oranda ilerlemiş, standartlarda da yeni gelişmeler yaşanmış, asansör imalatında temel güvenlik gereksinimleri yeniden belirlenmeye başlamıştır. Avrupa Birliği uyumlaştırılmış yasalarının ülkemize girmesiyle birlikte 4703 sayılı Kanun ve buna bağlı çıkartılan yönetmelikler içerisinde yer alan ve riskli ürün grubuna giren asansörlerin imalatının ve piyasaya arzının yapısı değişmiştir. Daha önceleri TS 863 ve TS 10922 standardı yerini EN normlarına (harmonize) bırakmıştır.

Ürün Denetimi Ortadan Kalktı

Bu alanın düzenlenmesinde Odamız uzun süredir aktif rol almakta; gerek mevzuat gerekse uygulama süreçlerine müdahil olmaktadır. Ancak neo-liberal politikalar sonucunda sermayenin rahat dolaşımı için çeşitli tedbirler geliştirilmiş, ülkelere özgü idari ve teknik şartların sermayenin mallarının dolaşımını engellememesi adına Avrupa Birliği uyum yasaları ülkemizde de yerleşik sistemimize girmiştir. Bu yasal düzenlemeler çerçevesinde ülkemizde kamu düzeni ve yasalar ciddi bir erozyona uğramış, ürünlerin belgelendirilmesi ve serbest dolaşımı ile hizmetlerin özel sektör eliyle denetlenmesinin önü açılmıştır. Bu çerçevede birbiri ardına yayımlanan mevzuatlar sadece tercüme yapılarak yürürlüğe sokulmaya başlanmıştır. Bu durum neticesinde ülkemizde

riskli ürün gruplarına giren 23 direktif (32 ürün grubu) ile ülkemizdeki TSE tarafından yayımlanmış temel standartlardan vazgeçilmiş, temel sağlık ve güvenlik gereklerinin sağlandığının üreticiler tarafından beyan edilmesiyle ürünlerin rahatça piyasaya sürülmesinin önü açılmıştır.

Onaylanmış Kuruluşlar ve Uygunluk Değerlendirme Kuruluşları marifetiyle sistemin izlenmesi ve denetlenmesinin önü açılmış; kamu otoritesi ve kamu odaklı meslek odaları ile diğer oluşumlar devre dışı bırakılmaya çalışılmıştır. İlgili bakanlıklar ise sadece sistemi izleme, koordine etme, piyasanın ihtiyaçlarını karşılayacak, kolaylaştıracak düzenlemelerin yapılması görevini üstlenmektedir. Yani kısaca kamu sisteminin görevleri özel sektöre devredilmiştir.

EN 81-1 ve EN 81-2 (elektrikli ve hidrolik) harmonize standartları ve buna bağlı olarak 2003 yılında yayımlanan Asansör Yönetmeliği ile asansörlerin piyasaya sunulması aşamasında imalat ve montaj süreçleri yeniden tanımlanmıştır. Standart gereksinimlerine göre değil; temel güvenlik gereksinimlerine göre tasarımı yapılmış, üretici veya montajcının beyanını esas alan yeni düzenlemeler mevzuata girmiştir.

Asansör Mağduriyetleri Arttı

Belgelendirme ve beyana dayalı bu süreç, ülkemizde asansör denetimlerinin rolünü doğal olarak bir kat daha arttırmıştır. Çünkü montaj ve piyasaya sunulma aşamasında kamu idaresi, belediyeler gibi ruhsat veren kurumların rolü azaltılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle art niyetli asansör firmaları tarafından temel güvenlik şartlarını yerine getirmemiş, eksik veya hatalı işlemlerin fark edilmesi mümkün olmamış; sonuçta kullanıcıların ve bina sakinlerinin bu durum nedeniyle mağdur edilmesi söz konusu olmuştur. İşte bu nedenle 2003 yılından itibaren asansör denetimlerinin kamusal fayda içeren rolü daha da artmış, eksik veya hatalı montajı yapılan, temel güvenlik şartlarını sağlamayan asansörlerin periyodik denetimler sayesinde tespit edilerek bina sakinlerine ve ilgili idarelere raporlanması ile kısmen de olsa mevcut olumsuzlukların düzeltilmesi sağlanmıştır. Ayrıca sektörün disiplin altına alınması, art niyetli firmaların deşifre edilmesi, nitelikli ve kaliteli hizmet üreten firmaların ise korunması açısından etkili bir yöntem olmuştur.

Yukarıda belirtilen denetimler için bugüne dek 265 meslektaşımız eğitim görmüş ve bu alana yönelik denetim faaliyetlerinde bulunmuştur. Ayrıca bu meslektaşlarımız birçok üretici, montajcı, komponent (bileşen) üretici firmasının bünyesinde meslek hayatlarını sürdürmüş, firmalara mühendislik anlamında katkı sağlamıştır.

İzmir'de 1996-2008 Yılları Arasında Yapılan Kontrol Sayıları

Belediye	Protokol Tarihi	1.Kontrol Sayısı	2.Kontrol Sayısı	Toplam
Karşıyaka	1992	1857	1016	2873
Bornova	1997	1423	1163	2586
Narlıdere	1997	209	138	347
Konak	1999	4538	3433	7971
Karşıyaka	1999	2610	2217	4827
Bornova	1999	1930	1446	3376
Gaziemir	1999	412	363	775
Buca	2000	187	165	352
Balçova	2001	332	260	592
Konak	2001	4804	3829	8633
Ulukent	2001	120	98	218
Karşıyaka	2002	2851	2044	4895
Konak	2003	4875	3435	8310
Çiğli	2003	822	653	1475
Konak	2004	4915	3213	8128
Karşıyaka	2004	3210	1398	4608
Bornova	2004	2312	169	2481
Narlıdere	2004	494	281	775
Çiğli	2004	896	23	919
Gaziemir	2005	662	542	1204
Çiğli	2006	1045	706	1751
Narlıdere	2006	460	332	792
Buca	2007	732	541	1273
Gaziemir	2007	580	255	835
Konak	2007	4891	2776	7667
Bornova	2008	2359	1445	3804
Narlıdere	2008	503	281	784
Toplam		50.029	32.222	82.251

Deneyim kazanan arkadaşlarımız EMO'nun komisyonlar, yönetim kurulları ve diğer organlarında görev alarak bu alana yönelik Oda politikalarının oluşturulmasına katkı koymuşlardır.

Asansör Denetimi Nasıl Yapılıyor?

Asansör denetim formları 120 maddeden oluşturulmuş, can ve mal güvenliği yönünden önem taşıyan "*" işaretli 28 maddeden birinin dahi uygun olmaması durumunda asansöre '0' kodu verilerek, asansöre "Eksik ve Hataların Giderilmesine Dek Kullanılması Sakıncalıdır" uyarısı yazılı kırmızı etiket yapıştırılmaktadır.

"*" işaretli maddeler dışındaki maddelere uygun olmamalarında asansöre '1' kodu verilerek, "Eksik ve Hatalar İvedilikle Giderilmelidir" yazılı mavi etiket; asansörün kontrol edilen tüm maddelerde uygun olduğu belirlendiğinde ise '2' kodu verilerek, yeşil etiket yapıştırılmaktadır. Yeşil etiket asansörün asgari seviyede güvenlik şartlarını yerine getirdiğini belirtmektedir.

Denetim çalışmaları sonrasında ise tüm teknik veriler değerlendirilerek, bölgesel sonuç kitapları kamuoyu ile paylaşılmış olup; 1992 yılından itibaren her döneme ilişkin veriler Odamız arşivinde bulunmaktadır.

EMO Denetiminin Getirileri

İlk denetimlerde güvenlik konularında yapılan olumsuz tespitlerin sonraki süreçlerde düzeltilerek giderilmesi

konusunda Odamızın önemli görevleri olmuştur. Özellikle yapılan tespitlerin büyük çoğunluğunun elektrik mühendisliği alanına giren kısımlar oluşturmakta olup, bu nedenle asansör denetimlerde elektrik mühendislerinin ve Odamızın rolü çok önemlidir. Elektrik mühendislerinin doğrudan denetim yapması gereken asansör tertibatı şöyle sıralanabilir:

1. Elektrik Tesisat ve Elektrik Panosu,
2. Kabin Üstü Güvenlik Tertibatı
3. Acil Durum Aydınlatma Sistemi
4. Kabin İçi Geçiş Güvenlik Sistemi (Fotosel, Işık Barası)
5. Acil Durum Butonu/Dur Butonu
6. Kapı Kilitleri ve Fiş Priz Devresi

2000'li yıllarda yaşanan yoğun denetim süreçleri sonucunda yukarıda belirtilen elektrik tesisatına ilişkin olumsuzluklarda önemli oranda iyileştirmeler yaşanmıştır. Çalışmaların ilk dönemlerinde "dur" butonu ile ilgili özellikle standardın istediği "iki konumda kararlı çalışması" mantığının mevcut binalarda yerleşmediği görülmüştür. Denetimlerde özellikle bu konunun üzerinde durulması dolayısıyla firmalar bu konuda iyileştirme ve değişikliğe doğru yönelim göstererek standardın gereği yerine getirilmeye başlanmıştır. Bunun sonucunda standarda uyum konusunda yüzde 28'lere varan bir artış oranı olduğu gözlenmiştir.

Yine başka bir madde olan fotosel kavramı (özellikle fotosel vurgusu mevcut denetimi yapılan asansörlerin büyük çoğunluğunu kapsadığı ve "dur" butonu kullanımı ile bağlantı olduğu için yapılmıştır) gelmektedir. Burada ise iç güvenlik kapısı bulunmayan kabinlerde asgari güvenlik şartının sağlanabilmesi için gerekli olan fotosel tertibatına ilişkin denetimlerin yapılması ve bu eksikliğin giderilmesinin istenmesiyle ilk başlarda çok düşük olan fotosel tertibatına sahip olan asansör sayısı yüzde 55'lerden yüzde 74'lere kadar çıkmıştır.

ASANSÖR DENETİMİ ÇALIŞMA AKIŞ ŞEMASI

Çalışmalar kısaca 5 ana aşamada gerçekleştirilmektedir.

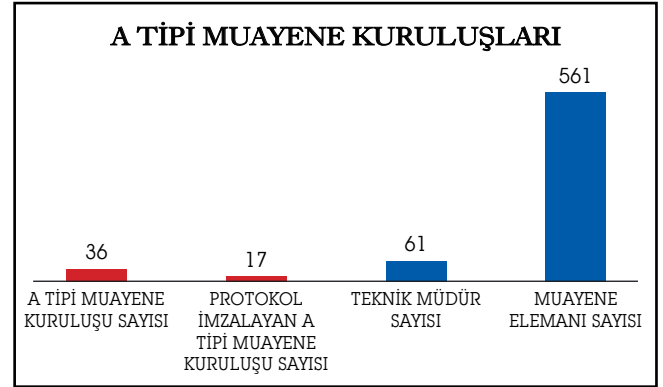
1. Protokolün İmzalanması.
2. Hazırlık Çalışmaları.
 - i. Yöneticilerin Bilgilendirilmesi.
 - ii. Doküman Çalışmaları.
 - iii. Eğitim Semineri.
 - iv. Bölgeleme Çalışmaları.
3. 1. Kontrol Çalışmaları
4. 2. Kontrol Çalışmaları
5. Sonuçların Değerlendirilmesi

Asansör Denetiminde Elektrik Mühendisi Eksik

5 Kasım 2011 tarih ve 28106 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Asansör Bakım ve İşletme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile birlikte 1 Ocak 2012 tarihinden itibaren asansör yıllık kontrollerinin; asansörün piyasaya arz edildiği tarih itibarıyla ilk yılın sonunda, devamında ise yılda en az bir kez yapının bağlı bulunduğu yerel idare tarafından A tipi muayene kuruluşlarına yaptırılması şart koşuldu.

Ülkemizde asansör yıllık kontrolleri yapma konusunda Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK) tarafından TS EN ISO/IEC 17020 standardı çerçevesinde yetkilendirilmiş 36 adet A tipi muayene kuruluşu mevcut olup; bunlardan 17 tanesi yerel idarelerle protokoller yaparak, yıllık kontrol faaliyetinde bulunmuşlardır. A tipi muayene kuruluşlarının personel yapılarına bakıldığında 61 adet teknik müdür ve 561 adet muayene personeli yer aldığı görülmektedir. Asansör yıllık kontrolleri elektrik ve makina mühendisliğinin ortak alanı olmasına rağmen bu alanda çalışan toplam 622 kişinin çok az bir kısmının elektrik mühendisi olduğu tespit edilmiştir.

Kaynak: Sanayi Genel Müdürlüğü, 6 Nisan 2013

Ülkemizde yaklaşık 250 bin civarında asansör kullanılmakta olup, 2012 yılında 324 yerel idare tarafından 101 bin 254 asansörde yıllık kontrol faaliyeti yaptırılmış ve yapılan kontroller neticesinde asansörlerin yüzde 26'sının kullanılabilir (sarı ve yeşil etiketli) durumda olduğu görülmüştür.

14 Ağustos 2012 tarih ve 28384 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Asansör Yıllık Kontrol Faaliyetinde Görev Alacak A Tipi Muayene Kuruluşlarınca Uyulacak Usul ve Esaslara Dair Tebliğ'in ekinde asansör yıllık kontrollerinde kullanılacak kontrol formu ve oluşturulacak raporun örneği yayımlanmasına rağmen, muayene kuruluşlarının birçoğu tarafından yapılan uygulamalarda gerek formların içeriği ve gerek değerlendirme kriterleri açısından farklılıklar görülmektedir.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yayımlanan kontrol formu incelendiğinde asansörler elektro-mekanik taşıyıcı sistemleri olarak içerisinde tesisin topraklaması, elektriksel güvenlik kontakları, kumanda panosu, kartlar, kontaktörler, kat ve kapı kilit devreleri ve sinyal kablolarının bağlantıları, makine motor grubu, inverter, regülatör, kabin ve kat butonları, ana güç tablosu, sigortalar, aydınlatma ve priz devreleri gibi kriterlerin yarısına yakınının elektrik mühendisliği uzmanlık alanına girmesine rağmen elektrik mühendisi olmaksızın yapılan denetimlerin güvenilirliği konusunda şüphe duyulmalıdır.

Bu anlamda denetimlerin elektrik mühendisi vasıtasıyla yapılması teknik, idari ve hukuki zorunluluktur. ■